

texty

číslo 34
léto 2004

Úvodník:

Český sen

Český prázdninový sen je snem mořským, snem o modré vodě a zlatavém stmívání mezi piniemi třeba ve Vrsaru, překrásném městečku italského stříhu na chorvatském pobřeží, napůl cesty mezi Porečí a Pulou.

Český sen je zatvrzele sněn i na cestě za jeho realizací, kdy se, a malokdy je tomu jinak, v autobusu českého stříhu z obrazovky umístěné nad řidičem ozývá štěkot vypjatých dialogů a sykot střel vyprodukovaných postavami amerického filmu, které se pokoušejí významy snu posunout úplně jinam; je po půlnoci a havraní křídlo překrývající svým stínem čiré vědomí účastníků snu dává vystoupit postavám ze šera autobusu protínajícího cizí tmu v cizí zemi přerušovanými záblesky světla předjíždějících vozů luxusního stříhu; šedivý muž na třetím sedadle vlevo hledá polohu ke spánku s hlavou zaklesnutou mezi vlastní paže vzepjaté a v zoufalství zaháknuté za štangli odkládacího prostoru nad sebou; žena, ozdobená spací pneumatikou a vklíněná mezi okenní sklo a okraj sedadla, klidně a hlasitě oddychuje; její společník se pomalu sune po opěradle sedadla níž a níž, až se gumový a stále se proměňující tvar jeho hlavy zcela ztratí v prostoru za sedadlem; mladý muž v rozkošnický erotickém rozhození zaplnil sedadlo přes uličku, zatímco jeho před chvílí ještě dotěrná společnice, dlouhá blondýna modelového stříhu, zaujala stočená do esička podivuhodnou pozici na podlaze pod jeho sedadlem; a šedesátiletý šedivý muž, vyvléknuv se z karabinky ukotvující jeho ruce takřka pod střechou autobusu, zmrazen nezbytností nalézt novou polohu pro svůj sen, už protíná v nepravidelných zalamovacích úklolech prostor nad uličkou, vždy přesně v pravý okamžik těsně před pádem do ní zachraňován spolehlivým obranným instinktem. Zkušební provoz podivuhodného kyvadla.

Cestovatel snící svůj sen plný moře a literatury pozvedá něčím poděšen na chvíli hlavu čelem zapřenou o sedadlo cestujícího před ním, přeje rukou po vrapaté kůži na čele, na níž hrubá textilie potahu zanechala hrubý otisk. A vtom zašumí Kainar: *Spíš, synku, / český sen. / On si tě kolíbá/a konejší, / a hýčká. // Ty klidně z něho pij, / ty spící český synku, / ať ve tvém snu / jak ve snu husitském / buší tvé srdce starou českou vírou, / že nelze člověku se smířit s otiskem.*

Český sen. Světovost získal až s hlučným vstupem M.V.-H., přítelkyně cestovatele, do něj. Poznámala:

„Bys viděl, jak cestujou Němci! A válku prohráli.“ Ale nakonec to bylo ve Vrsaru moc pěkné, a vůbec, celé léto bylo moc pěkné, akorát příliš rychle uběhlo. Takže ani Texty ho nestačily zaznamenat včas.

Dalibor Malina

Obsah:

úvodník

Dalibor Malina: Český sen___2

poezie

Jakub Chrobák: Asi bez názvu___10

Břetislav Kotyza ***___11

Božena Správcová: Něco z Východu___12_13

próza

Ilja Hurník: Půdníček___4_6

Jakub Chrobák: Klavír___7_10

překlad

Tatjana Gromača: ***___14_15

Jan Strzdała: ***___15

István Vörös: Příběhy z půjčovny lidí___18_22

Tadeusz Dąbrowski: ***___23_24

comics

Michal Jareš: ___16_17

jen tak

Pavel Kotrla: ___24_25

recenze

Jakub Grombšř: Krab je krab je krab...___26_28

Jakub Grombšř: „Vzduchoprázdno za metaforou obrací výsledek proti nám“___28_29

Andrea Chrobáková-Lněničková: Tvoř, jak cítíš!___29_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla
Bystřička 267
756 24
tel.: 571 443 567
pkotrla@atlas.cz

Knihkupectví Malina
Dolní náměstí 344
755 01 Vsetín
tel.: 571 419 531
knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 34, ročník IX., šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina, redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík, Dalibor Malina, Milan Orálek, Martin Škabraha; registrace MK ČR E 13264, internetová adresa: <http://www.inext.cz/texty>

PŮDNÍČEK

Ilja Hurník

Přijel jsem na chalupu, měl jsem dokomponováno, i dopřával jsem si tichého večera. Čaj byl voňavý, knížka poutavá, nechybělo mi nic.

Tu jsem zaslechl za dveřmi šramot. Jako by někdo šátral po klice.

Otevřel jsem a spatřil stvořeníčko, takovou roztřesenou chudinku, trochu dědečka a trochu děťátko v zaprášených hadřících a s vlásky jako chumáč slámy. Zvedlo ke mně mrkavá očka a chřestivým hlasem řeklo: „Ty, mně na půdě odněkud táhne.“

„Kde se tu bereš? Co jsi zač?“

„Strašidýlko.“

„To vidím.“

„Půdníček. Mně tam táhne, už se mne chytá rýma, hele.“ A zakašlal nebo škytl nebo kýchl.

To je nadělení. Mám nájemníka. Nu, vyhodit ho můžu vždycky. Jestli ovšem se takové strašidýlko vyhodit dá.

„Pojď, podíváme se na to.“ Vyběhl docela čiperně do schodů, já za ním.

„To bude ten vikýř,“ řekl jsem, když jsem se rozhlédl po půdě, „asi je špatně doklapnutý.“ A byl. Povytáhl jsem se, zaklapl a řekl: „Tak, už sem foukat nebude.“

„Jen jestli už není pozdě,“ šeptl, chytaje se za hrudníček.

„Ale co by, vysmrkáš se a rýma bude pryč.“

Sedl jsem si zase ke knížce a myslel jsem si, tak, teď mám chalupu se strašidýlkem.

Příštího dne zaklepal zas: „Ty, mně je tam horko, sotva lapu po dechu. Jak tam mám vydržet, no řekni.“

„Tak ten vikýř zase pootevřem, pojď.“ Udělal jsem ve vikýři škvíru. Půdníček zkusil dýchat, kroutil hlavou, jako že to není ono, ale nechal jsem ho tam a spěchal ke knížce – měl jsem zrovna rozečtenou moc pěknou kapitolu.

A klepal zas, hned příštího rána: „Ty, z trámů trčí plno rezavých hřebíků, jak tam mám běhat, když se můžu každou chvíli škrábnout?“

To už jsem byl trochu rozmrzelý. Jestli jsem přijel na chalupu, pak proto, abych si užil ticha. Teď abych byl pořád na trní, kdy se zas nájemník ozve.

„Jaký je to život mezi rezavými hřebíky?“

Kňoural tak bolestně, že jsem popadl kleště, pár hřebíků jsem vytahal a řekl: „Tak, a teď už dáš pokoj. Jestli zas s něčím přijdeš, už ti neotevřu.“

Ale klepal zas. Když jsem neotvíral, spustil za dveřmi: „Co bude s těmi pavučinami? Mně už se věšejí i za uši. Kdo tam konečně udělá pořádek?“

To mě už dopálilo, otevřel jsem a vtáhl ho dovnitř:

„Poslyš, ty si vymejšíš. A proč? Protože nemáš co dělat. Na takové chalupě každý něco dělá, štípe dříví, pleje jahody... nebo čte knížku, to je, abys věděl, taky práce. Ale co ty? Jenom lajdačíš.“

Nafoukl se: „Co? A kdo tady dává pozor, aby okýnkem netáhlo, aby se někdo nepopíchal hřebíky, kdo počítá pavučiny – už jich zase přibylo.“

„To není žádná práce. Musíš dělat nějakou pořádnou,“ a teď mi něco napadlo. „Budeš hlídat střechu, aby nám ji vítr neodnesl. Poslouchej, jak už zase fouká. Jsi přece Půdníček. Nebo ne?“

„Jo, Půdníček,“ řekl důstojně.

„To je pravá práce pro tebe. Ale budeš ji dělat, jak se patří. Nesmíš spustit střechu z očí, ani na chvíli. Jestli nám ji vítr sebere, bude s tebou zle.“

Měl očka vykulená, posmrkl a šoural se ke schodům. To je ono, pochvaloval jsem si, teď dá pokoj.

A dal. Tři dny jsem ho neviděl.

Třetí den jsem ho našel, jak sedí na schodku, zaklepat si netroufl. Dělal jsem, že ho nevidím.

„Jeden dělá, co může, a vděku se nedočká,“ mumlal jako pro sebe. „Spadla snad střecha? Nepadla. - Člověk by řekl, že někdo přijde a řekne, Půdníčku, dobře jsi hlídal. Ale kdepak. - Nebo kdyby řekl, už ses nahlídal dost, pojď, trochu si popovídáme. – Nebo si zahrajeme karty.“

Neudržel jsem se: „Ty umíš hrát karty?“

Ožil: „No a jak! Vždycky vyhraju.“

„Tak to asi švindluješ.“

Zachichtal se: „Já dělám kouzla, víš? Přece jsem strašidlo. Tak co, máš tu karty?“

To tak, ještě se nechat obehrát šizuňkem. Vůbec, měl jsem ho dost. U čerta, jsem

tady přece proto, abych měl pokoj od lidí, natož od strašidel. Chci si číst a přemýšlet a ne trnout, kdy mě zase vytrhne.

„Abys věděl, karty hrát nebudu. Nemám s kým. Ty totiž nejsi. Každý vzdělaný člověk ví, že strašidla nejsou, a já jsem velice vzdělaný. Jestli tě vidím, je to klam. Jestli tě slyším, je to zase klam. Pravda je, že nejsi.“

Stál jsem k němu zády, ale i tak jsem věděl, že strnul. Pak promluvil, tak vážně, jak by se od strašidla nečekalo: „Ale přece... ať už něco je či není, můžeš přece věřit... věřit, že to je, stačí jenom chtít.“

„Prosím, ale já nechci!“ vykřikl jsem hruběji, než jsem mínil.

Za mými zády dlouhé ticho. „Tos mi dal ránu. Já se tady dřu, oka nezamhouřím, aby ti střecha neuletěla, a ty ve mně nevěříš, ani nechceš. To znamená, že až zaklepu, neotevřeš mi.“

„Neotevřu, protože nezaklepeš. To, co není, neklepe.“

„A když ti aspoň přes dveře popřeju dobrý den...“

„...bude to klam.“

Bolestně vzdychl: „Víš, jak mi je? Co se mnou teď bude? Když říkáš, že nejsem – a já ti tak věřil, a pořád věřím, i když jsi na mne zlý – když to říkáš ty, abych teď pochyboval i já, jestli jsem nebo ne. Jak můžu hlídat, střechu, když nevím, jestli nejsem jenom...no...“

„Klam.“

„Klam. Jaký to bude život! - Nu měj se tu dobře.“

Oddechl jsem si, konečně sám. Ale nějak se mi nedařilo těšit se z knížky a z ticha. Ostatně, docela ticho nebylo, v komíně hučel vítr. Seshora ke mně doléhaly divné zvuky, jako by tam někdo rejdl, ale Půdníček to už nebude, to asi rachotí břídlíce na střeše.

Byla noc, vítr zesílil ve vichřici, chalupa se třásla, střecha praskala. Kdybych měl na půdě Půdníčka, třeba by ji uhlídal. Jenže Půdníček není. Leda bych v něj věřil. Ale nevěřím, tak aspoň jsem se rozhodl.

Jestli mi střecha ulítne, bude to má vina.

Ilja Hurník (nar. 1922 v Porubě) – hudební skladatel, pianista a spisovatel. Mj. autor oper *Dáma a lupiči*, *Rybáři v síti*, *Diogenes* aj., povídkových sbírek *Trubači z Jericha*, *Proč pláče Metuzalém a jiné povídky*, novely *Mokřice* či vzpomínek *Dětství ve Slezsku*.

KLAVÍR

Jakub Chrobák

Po poledni jednoho z posledních dní mého pradědy se srpek slunce lomil o špice kola a na hrobech halenkovského hřbitova vytvářel mihotavou stínohru. Dnes poprvé si uvědomil, že hřbitov neznatelně přechází v pole a jeho mrtví tak zůstávají tam, odkud nikdy neodešli, i když je události odvanuly kilometry daleko. Jistota posledního místa: promyšlené soukolí života neznatelně sedajícího v hlíně čerstvě navršeného rovu se za pár měsíců poslušně zarovná s okolím a bude připraveno k zapomnění. Než se tak stane, ještě jednou, naposledy, důsledně pozpátku přehrát svůj život!

„Honery a pagát.“

„Nic, ale na pagáta flek.“

„Taročky.“

„Už.“

„Na pagáta víc,“ řeklo to v něm a za něj a tak bylo.

Hrála se tehdy jedna z nejpozoruhodnějších her, jakou kdy obecní hospoda Lidový dům viděla. Staříček zpočátku jen přihazoval taroky, ale pak převzal iniciativu a během dvou kol bylo jeho vítězství neodvratitelné. Čtyři kola před koncem vyhazoval s pomalou elegancí své karty, ukazováčkem si pokmítával do taktu, když nutil své protihráče vytáhnout konkrétní kartu, kterou museli hodit podle železných pravidel hry a staříčkova plánu; celý rozjařený hru zakončil. Nechal si spočítat výhru, zaplatil, objednal po štamprli a: „Zítra jdu objednat klavír.“

„Klavír, no pravda, a jak ho sem narveš?“ Stařenka byla klidná žena, ale poslední staříčkovy výpady proti klidnému chodu rodiny ji děsily. „Střechú!“ To dlouhé „ú“ se protáhlo do vzrušeného opojení z očekávání věcí příštích.

Když přijeli hasiči, stařenka proti všem zvyklostem sáhla do studeného kouta světnice a pořádně si nalila. Staříček venku se zlověstnou radostí popisoval průběh akce, kterou přehrával z plátna své představy: „Tak, chlapi, toto je štvorec, který přesně vychodí mezi trámy, takže nosnost střechy zůstane. Tady to nařežem...“ „Ale čím, dědo?“ přerušil ho nejmladší z dobrovolných hasičů, třicátník sedící na střeše s metrem

v ruce. „Jak, čím? To ste hasiči? A dyby hořelo?“ „Tak střecha spadne prv.“ „No,“ staříček zapochyboval. „Dlátem uděláš dūru, strčíš plát a jedeš,“ už zase se radoval: „a tak v každém rohu.“ Stařence v té chvíli uteklo mléko a měla nejasný pocit, že ti hasiči sú stejní blázni.

Ale skutečně, v parném dni ti chlapi opatrně odkládali tašky, dlátem vysekávali otvory na plát pily, potom (jeden ze střechy, druhý z půdy) řezali až na konec pomyslné, staříčkem vymezené čáry, kterou on s milimetrovou přesností rozpoznával z chodníku.

Po několika hodinách se desky s rachotem zřítily na půdu. „To je dřeva, nemusíme kupovat,“ jásal staříček a rozléval slivovici.

Když dva hasiči, zaprášení, ale rozzáření, sešli dolů, sesedli se s ostatními kolem staříčka už zas se zdviženým prstem přehrávajícího své obrazy: „A včil je to lehké. Vynesem desky,“ „Šaks je chtěl ztopit,“ připomněla stařenka. „A do baráku poteče,“ pravil klidným hlasem staříček a pomrkával po hasičích, kteří (zcela ponořeni v jeho představě) zapomněli na předchozí slova. „Já zametu a budu ukazovat, kam ten klavír.“

A tak se v lesklém slunci pomocí důmyslného systému kladek objevilo na halenkovském nebi malé křídlo, které bez nejmenšího doteku s okolní střechou vplynulo do připraveného prostoru. A bylo tam. Pomocí klihu a podpěr vrátili hasiči odřezané desky na původní místo, podávali si se staříčkem ruce a chtěli odejít. „A co ta střecha?“ snažila se stařenka hájit zbytek domu. „Šak my přijdem, musí to zaschnút,“ odpovídaly jí hlasy mužů mizících se staříčkem v čele.

K večeru se vrátili. Stařenka, která se přistihla při představě staříčka hrajícího na mši na varhany a cvičícího doma svaté písně, zkoumala jejich tváře. Ale nespatriła nic. Blaženost zračící se v každém jejich pohybu ji odzbrojila. Když na střechu nasadili zbylé tašky a loučili se, dokonce jim zamávala.

Následující dny se po každém obědě domem rozléhaly silně vibrující disharmonické zvuky, které rozkmitávaly skřídly a drobné kousky prachu. „Ruky už by asi věděly. Bílé sú pro pravú, černé pro levú, ale to si je mám křížit?“ brblal si staříček a opět se pokoušel ve velmi akrobatické pozici o melodii. Znovu a

znovu kladl ruce na klaviaturu a pokoušel ducha hudby zděšeně mizícího po první taktech. Téměř pravidelně úderem druhé sestupoval z půdy rudý vzteky a beze slova mizel. Vracel se k večeru a vždy vedl nějakého hosta.

„Ne, strýcu, není to rozladěné,“ řekl pan řídící.

„No tak zahrajte ‚Za tú horú‘!“

„Prosím,“ a učitel skutečně hrál.

„Tak pozor, tak ty ruky sú jinak, musijá hrát zarazu,“ ale nahlas pronesl: „A beztak je to falešné, to umím též!“ a vyprovázal pana řídícího. Pak se vrátil a po paměti kladl prsty jako on v naději, že už konečně teď; ale zase to byly jen nejasné známky melodie. Dlouho do noci pak sedával při otevřeném vikýři a poslouchal halenkovské noci. V nepravidelných intervalech pak usedal ke klavíru s novou nadějí. Vyzkoušel už snad všechny varianty, přišel i na to, že akord lze zahrát pouze současným zmáčknutím určitých přesně daných kláves, ale stále nedokázal přecházet od jednotlivých tónů k melodii. Nešlo o to, že neměl usilovnost, ale šlo o rozechvělou nedočkavost, která chtěla vše hned teď a tady a nesnesla odkladu.

Lidé se ale staříčkovi nevysmívali, naopak. Střídaly se návštěvy učitelů a pokoušely se staříčkovi vysvětlovat posloupnost jednotlivých kroků při cvičení. On je poslouchal, děkoval, pak je vlídně vyprovázel, několik hodin se lopotil důsledným plněním jejich rad, když se ale nedostal dál než ke dvěma taktům, odsedl a v okně pozoroval halenkovské nebe.

Přišli i dva primáši z okolních cimbálovek přemlouvající staříčka, aby si vybral jiný nástroj. „Cimbál je krásný, husle sú husle, ale klavír. Tělo, keré si do hospody nevezneš, struny, ten důmyslný systém šňůrek a kladívek, černá a bílá, deň a noc, husle sú husle, ale klavír,“ krčil rameny staříček a vzpomínal na dávné otevřené okno jakéhosi mlhavého letního bytu s nejasnými už obrysy cvičícího děvčátka. „Poď už spat, klavír ti neuteče,“ přerušila ten obraz stařenka mateřsky beroucí staříčka za ruce a pod rukou. A ta vzpomínka najednou zmizela, vystřídána mnoha jinými obrazy jeho kousku pole, stařenky v bílých svatebních šatech, dětí.

Přesto se staříček ještě jednou pokusil. Poslední zoufalou nadějí se mu stal mladý muž trávící na Halenkově prázdniny. „Dneska naposledy,“ řekl si a vydal se za ním.

„No a myslíte, že byste mně to ukázal?“ ptal se staříček mladíka, když jej přivedl do svého podkroví a nechal si zahrát jakousi melodii, kterou neznal, ale která mu učarovala.

„Myslím, že ne,“ řekl mladík: „Nejde tu o nic než o čas,“ dodal s povzdychem, kterému staříček až příliš dobře rozuměl. Seděli spolu ještě dlouho do noci, stařenka je pod různými záminkami několikrát kontrolovala, ale neshledala na obrázku staříčka a mladého muže stojících pod otevřeným oknem nic závadného a tak mizela. „No, ale je to pěkný klavír,“ pohladil před půlnocí staříček nástroj a vyprovodil hosta vzpomínaje na těch jako by dávných čtrnáct dní, během kterých prošel dějinami hudby od lidové písně k Wagnerovi a pochopil, že na hudbu už mu nezbývá času. Na klavír nechal padat prach a později dokonce nadávky každou neděli, kdy se vracel ze mše a hospody s poněkud vyšitnutým smyslem pro proporce a pravidelně o klavír zakopával a škaredě si oň narážel žebra. Je pravda, že potom klavír nábožně hladil a mumlal mu cosi, co znělo jako omluva.

Jednoho dne ale zaklapl víko, které se za jeho života už nikdy nezvedlo.

JAKUB CHROBÁK

ASI BEZ NÁZVU

Rukama
s vlhkem nabíráme
cáry tmy
z neoraných polí
(steskem barvené...)
Aj! Furt to bolí;
věnce klademe.

Vendryňský poetický magazin

Vojtěch Kučera, Kosmákova 21,
615 00 Brno - Židenice
adalbert.weles@centrum.cz
<http://www.weles.cz>

BŘETISLAV KOTYZA

Koně

Vracím se
k výběhům a stájím hřebčina
kde jméno žízňě
hovoří o napájení
Kde jméno země a vody
 Morava Magna
hovoří jazykem vědmy
Vracím se ke koním
abych znova zůstavil
měřítko nahé dokonalosti
Vracím se k sobě
abych olepil slámou
pravoúhlé myšlení
technické zběsilosti
 Když koně
velkým a klidným okem
pozorují příchozí
 a v plném světle
předvádějí nenucenost
vlastní dokonalosti
Svoji neměnnou krásu

Vracím se ke koním

Koncem měsíce srpna

Chodníkem přes ovocný sad
pozdě odpoledne vracím se domů
koncem měsíce srpna

V sepraných kalhotách pokládá trávu
šedivý muž
Žena
plátěné šaty
přes boky lenivě zadržlé na knoflíky
tancuje s hráběmi
 sobě pro radost

Chodívám pěšinou přes ovocný sad
ke svému stolu
v posledním patře paneláku
Za dveřmi
konec léta
kapesním nožikem
 pastelky ořezává

Břetislav Kotyza (1942) - pracoval jako kulturní pracovník ve Zlíně, designér, animátor a reklamní pracovník krátkého filmu na tamějším Kudlově. Nyní je v důchodu, žije ve Zlíně.

BOŽENA SPRÁVCOVÁ

Něco z Východu

*Vari,
to ne verše.*

*To ptačí křídla
rozložit na slunci, aby oschla.
Tak letky, tak pířka.
Aby světlo,
aby světlo očí
mohlo vyčistit to všechno,
do posledního písmenka.*

Tak sedí král ve vysoké židli,
v trůnu,
a vypadá to jako karta.
Král je tuhý.
Jeho kůže, je-li kůží,
šedá, betonová.
Král - socha. Ruce má useknuté v zápěstí.
Z pahýlů mu rovně tryskají dva proudy ohně.
Je možno krále rozehřát:
Beton jeho obličej, krku, hrudi se pak zbarví
nesměle, potom směleji červeně,
oranžově.
Ohňové proudy z pahýlů se tehdy ohnou
do oblouků,
poztrácejí na síle.
Král má na hlavě korunu z pícháků,
jako by byl Sochou Svobody.

Někdy se stane,
že král se zvedne sám, černohnědý,
lesklý tukem,
za korunu dredy,
za nos probodenou placku,
za panděro volský měch.
Sukénku hravou, ozdoby z ptačích kostí.
Surový prasečí puch.
Ruce má zdravé a tančí -
je kanibal.

Tehdy je Lyka ve své kůži.

*** * ***

Ty housle se na ni samy vrhly.
Jako by se stébla chytly. Obsedly ji?
Dřív ji ničí housle nezajímaly,
a když někdo naladil svou violu o něco hlouběji
než měl, kochala se tím,
dobytek špinavej.
Tyhle jí samy našly do rukou, toulavá kočka

v domě na prodej
v Nové Pace.

Padesát let je nikdo neměl, krásné.
Vypůjčila si je nadýl.

Když to měřil Mistr houslař v prackách,
když říkal *dušička dobrá*,
třásla se Lyka jako by vyšetřoval ji.
Třásla se strachem Kostěj Nesmrtelný,
duši schovanou v křehké věci
někde mimo. Hraj,
musíš hrát přes mrtvoly.
I přes svou vlastní.

Nedočká se ničeho,
Nedočká se pochvaly,
jedině v případě žebroty.

Líbí se jí taková dohoda.
Bude se jí snažit porušit
stůj co stůj.

Lyka myslí:
Blíží se to, Milý.
Blíží se ta chvíle, kdy mne zklameš.
Lyka si nedovede přestavit,
jak to uděláš – ale ty si vždy víš rady.
Jak uděláš, aby si tvůj unik,
tvou zradu neosedlala jako cvičení
uložené mistrem?
Zenovým mistrem Cihlou.
Třeba jak stojíš v hnědém průjezdu,
s rudým pláštěm a nožem,
a čekáš na Lyku.
Uděláš oči protentokrát tak rudé, Moši,
a pohled tak hnilobně něžný – fuj! -
až se z toho sám znechutíš.
Vtiskla by obličej do dlažebních kostek,
Arana,
rozžhavená lžice na rty, zasyčí zámek
namnohokrát.
Anebo jiná hnusná hra,
to když se převlékneš za starou bábu
a začneš Araně chválit velkého
vytahaného kocoura,
co je bílý jak plesnivý česnek,
a právě tak boulovatý. Probudíš tím
kocourem takovou lítost,
že si ho vezme domů a žije s ním až doteď.

Božena Správcová (1969) - autorka několika básnických sbírek (např. *Guláš z modrý krávy, Výmluva*)

TATJANA GROMAČA

Milenci

Tlustý a tlustá se líbají v samoobsluze.
Jejich šťavnaté, růžové jazyky
se neobratně opírají jeden o druhý
jako dvě placičky na pultu pekařského
stánku.
Když se líbají, nemohou být přivinuti jeden
k druhému
Dotýkají se jen ve dvou bodech:
vršky svých břich a ohnivými plamínky
jazyků.

Po milování
se válejí nahatí po prostěradlech
jako dva šťastní hrošci
v bazénu zoologické zahrady:

Tlustý masíruje tlusté chodidla
v pozadí je slyšet hlas moderátora
televizních zpráv
a ona ho krmí dršťkami nebo droby
které stojí v hrnci dole vedle zhlavce.
Potom mu asi obléká své šaty
a maluje ho křiklavými rtěnkami.

Neohlížejí se na fleky na polštářích
ani na drobinky chleba na prostěradlech
na chlupy, strie, celulitidu
ani na křečové žilní kolejnice
na svých krátkých nohách.
Nejsou frustrováni hospodářsko-politickým
stavem státu,
ani špatnými podmínkami v bydlení
ti dva vášnivý soběstační tvorové,
ten dokonalý hermafroditní závin.

Nevím, co mi bylo

Té noci nepřišli staří zákazníci
skoro jsem usínal teplem
když jsi vešla a řekla *Kilo chleba*.

Otřel jsem si ruce o zástěru
a stál nějak podivně zkamenělý
jako by se mi něco dělo v hlavě
a pak přecházelo až dolů, do bot.

Nevím, co mi bylo.

Tvoje nohy v roztrhaných nylonových
punčochách
jaké se prodávají na Trešnjevské tržnici.

Bylas jedna z těch holek
které chodí kolem celou noc
pak nad ránem, vyhladovělé z alkoholu
zajdou pro kousek horkého těsta.

Odešel jsem dozadu
a zabalil pár buchet do mastného papíru,
do takového jaký mívají v masnách.
Řeklas *Nemám na to prachy.*
Nevadí, odvětil jsem.

Přeložili Branka Čačković a Jiří Hrabal.

Tatjana Gromača (1971) – patří k nejvýraznějším talentům současné mladší básnické generace v Chorvatsku. Vystudovala filozofii a komparatistiku na FF v Zagrebu; nyní žije a pracuje v Pule. Kromě poezie se věnuje i próze (román *Crnac /Černoch/*, Zagreb 2004) a publicistice (píše do *Feral Tribune*). Výše zveřejněné básně jsou ze sbírky *Nešto nije u redu? (Něco není v pořádku?)*, jejíž první chorvatské vydání (2000) bylo rozprodáno během tří měsíců. Tato sbírka byla již vydána i v německém (2003), srbském (2003) a slovinském překladu (2004).

JAN STRZAŁA

Anděl

Bílý most
mezi bílými skalami
běžel jsem po jeho bílých deskách
a zastavil mě anděl
Rozkolébal bílý vzduch
naklonil se k mému unavenému srdci
zeptal se kam běžím
Ničeho jsem se už nebál
dokonce ani toho že nevím
Most se zachvěl
a celé nebe mi spadlo k nohám
teprve tehdy jsem ucítil že letím
Nebyl tam vůbec žádný most.

Z polštiny přeložil Libor Martinek

...PRAVĚ JSEM VYHRÁL ZAJEZD
DO VSETÍNA, ALE BOHUŽEL
V NĚM BYDLÍM... JMENUJI SE
UMBERTO E. A MOŽNÁ MĚ
ZNAJTE JAKO
AUTORA
PŘÍRUČKY
"NARATIVITA
A VZNEŠENO
U KJASČENKA"

(1)

DNES TO MOŽNÁ BUDE TROCHU
MONOTÓNNÍ, ALE POTOLÍKA LETECH
JSEM SE ROZHODL, ŽE VAŠ
SEZNAMÍM SE SVÝM KOMÍČKEM...

(2)

...JSEM TOTIŽ LÉKAŘ - MÁM TO
KONECKONCŮ V RODINĚ... NO
VIDA, JE TO VENKU, TAK DALŠÍ
PROSÍM...

(3)

... LITERATURA A LÉKAŘSTVÍ
JDOU RUKU V RUCE OD
NEPAMĚTI, VŠECHNY TY ROMAŇY
O NEMOCNICÍCH, BLÁZNECH,
VETERINÁŘÍCH...

4

... BOHUŽEL, ČTENÍ I PSANÍ
JSOU VELMI SEDAVÁ ZAMĚŠTNÁNÍ,
COŽ S SEBOU NESE...

5

... ZKAŽENÝ ZRAK A
HEMOROIDY... TAK SE
PŘEDKLOŇTE, PROSÍM...

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

6

ISTVÁN VÖRÖS

PŘÍBĚHY Z PŮJČOVNY LIDÍ

Jeden můj den

Povím vám, co se mi jednou stalo, tehdy se mi přihodilo něco, co se nemohlo toho dne přihodit nikomu jinému. Anebo je každý den takový? Tomu nevěřím. To co se stalo, přesněji, to co jsem udělal, nelze pochopit. Pokusím se to tedy co nejstručněji a nejsrozumitelněji popsat. Nestojím o spisovatelské vavříny, ale od někoho jsem už slyšel, že dokáže myslet už jedině při psaní, tak to taky zkusím.

Nikdy jsem si vážně nevšímal slova život. Takové ty výrazy jako: Co ty víš o životě, nebo: Život je jinde. Ten balónek, který uplácali z neviditelné hmoty, jako sněhovou kouli, a připláclí k tomuhle slovu, ten balónek bych zbytečně bral do ruky, neroztopil se, ale najednou jsem jenom v ruce neměl nic.

Za svítání jsem se probudil tím, že někdo nervózně klepe na dveře pokoje. Rozmrzele jsem otevřel oči, skrz tmavý tenký závěs nepronikalo ještě žádné světlo. Byl konec listopadu. Byl jsem sám ve dvoulůžkovém kolejním pokoji, spolu-bydlící byl, jako obvykle, někde pryč.

Dovrávorál jsem ke dveřím, mezitím, jako by šlo o život, další nervózní klepaní. „Kdo je?“ vřískl jsem.

„To jsem já, stala se hrozná věc.“

Dveře se otevřely, vážně to byla ona. Německá slečna, která bydlela na patře, a která mě už nějaký čas stíhala svým neodbytným přátelstvím. Vpadla do pokoje. „Andrea umřela,“ řekla, zasyčela nebo se spíš pochlubila. Andrea byla její spolubydlící, kterou jsem si oblíbil mnohem víc než ji, ve třech jsme po večerech často vysedávali u čaje a naše povídání bývalo tehdy neuchopitelné jako čajová pára.

„Umřela?“ zopakoval jsem pochybovačně. Jazyk ovládala dobře, ale přesto nebyla neomylná. To slovo znělo podivně.

Beze slova vyběhla na chodbu, já za ní. Dveře jejich pokoje byly dokořán. Uvnitř svítila jenom stolní lampa. Andrea ležela v posteli, natažené strnulé tělo, ústa otevřená. Vypadalo to, jako by před smrtí měla velké bolesti.

„Zavři dveře,“ pokynul jsem.

Ne že by tam venku byl nějaký hluk, ale když se dveře zavřely, ticho citelně zhoustlo.

„Nevím, kdy se to stalo,“ řekla a svalila se na svou rozházenou postel. „Když jsme šly spát,

ještě jí vůbec nic nebylo.“

„Máš zrcátko?“ zeptal jsem se.

Otázka u ní způsobila téměř paniku: „Zrcátko? Na co zrcátko?“

„Potřebuju ho.“

Zmateně vstala, jako by měla přiznat nějakou porážku, a z kabelky vyhrabala kapesní zrcátko.

„Ale nedívej se do něj,“ dodal jsem rychle.

Vzal jsem zrcátko a podržel ho nad Andreinými ústy.

Tak uběhla minuta. Potom ještě jedna. Venku se mezitím rozednilo, z dálky zcela zřetelně zaznívalo fatální rachocení tramvají. Zrcadlo zůstalo suché, jako bych ho přiložil ke stěně. „Umřela,“ řekl jsem sklíčeně: „Jdu se vysprchovat. Ty se zatím taky oblékni!“

V modře vykachličkované místnosti nebyl nikdo. Pára stoupající z horké vody na chvíli všechno zaplnila a zapařila malá okna a zrcadlo nad umyvadlem.

„Musím ji vzkřísit,“ rozhodl jsem.

Zavřel jsem vodu, za několik minut, už učešaný, oblečený, jsem zaklepal na dveře Andreina pokoje. Nikdo neodpověděl, opatrně jsem vzal za kliku. Německá slečna spala opřená o psací stůl.

„Říkala jsi to kromě mě ještě někomu?“ zeptal jsem se.

„Ne,“ odpověděla zpod lokte.

„Tak to nikomu neříkej a do pokoje nikoho nepouštěj.“

„Ale přece ji musíme odsud odnést, ne?“

„Odnést?“

Konečně zvedla hlavu: „Co chceš dělat?“

„Otevři okno,“ poručil jsem, „ale závěs zatáhni. V pokoji se ochladilo a setmělo. „Vypni topení. Jdeme.“

V tom syrovém, tmavém dopoledni bylo obtížné sehnat potřebné věci. Obchody jako by se vyprázdnily. Tramvaje skřípaly nejen v zatáčce, ale i na rovině. Netečně jsme projížděli městem. Konečně jsme měli v igelitce deset balíčků gázy, láhev nerafinovaného olivového oleje, lahvičku jablečného octa. Když osmáctka zahrnula před barokním kostelem, právě zvonili poledne.

Už abychom to měli za sebou, pomyslel jsem si. Nebál jsem se toho, že se to nepovede, prostě jsem jen neměl trpělivost zabývat se detaily. Hlas zvonu pozvolna, houpavě utíchal.

Německá slečna se dívala z okna tramvaje do prázdna. Viděl jsem na ní, že chce občas něco říct, ale nejspíš nepovažovala za vhodné

promluvit. Bylo jen možné cítit, jak průtrž nevy-slovených vět způsobuje v její tváři drobná trhnutí.

Snažil jsem se nedbat na nákup těžknoucí v ruce. Vyhlížeje z okénka tramvaje upřeně jsem se snažil najít někde mezi dvěma k sobě natěsno postavenými domy škvíru, která vede na onen svět. Tramvaj mě zatím odvážela dál. Najednou jsem na jednom místě zahlédl záblesk světla.

Rychle jsme vystoupili na příští zastávce. Utíkal jsem rychle zpátky. Za mnou kroky německé slečny. „Tady je ale nebezpečno,“ volala zadýchaně.

Nemýlil jsem se. Škvíra se už rozevřela tak, že by se protáhla dětská hlava. „Ty teď běž domů, umyj ji čistou houbou a octovou vodou od hlavy až k patě, potom ji pevně oviň gázou. Celou, kromě obličeje.“ Potom jsem vstoupil do příležitostné brány mezi dvěma domy, která se, jak jsem věřil, otevřela jen pro mě a pouze jedenkrát.

Tam uvnitř bylo všechno měkké a sametové. Přinejmenším když si na to vzpomenu. Potom se za mnou vchod otevřel a ve škvíře se objevila zvědavá hlava německé slečny: „Kdy se vrátíš?“

„Do setmění jsem tam,“ odpověděl jsem.

Když jsme kupovali ocet a gázu, ještě jsem tenhle výlet do jiného vesmíru vůbec neplánoval. Byl tam neuvěřitelný babylon a čurbes. Čerti, andělé, spasení i zavržení, duše svržené do očistce i ty čisté jako lilium, všichni tam byli namačkáni na jednom místě. Procházeli jedni naskrz druhými, ani si neuvědomovali sebe navzájem, byli na stejném místě, a to místo by se vešlo do náprstku.

Je to teď nebo není onen svět, bručel jsem si pro sebe.

„Není,“ mávnul křídly jeden svůdný anděl.

„Je,“ poplácal mě po zádech nějaký čert.

„No, jasně,“ odpověděl jsem jim.

Zkoušel jsem se od nich dozvědět, co je s Andreou. Neodpověděl nikdo.

Potom tuším někdo řekl, že onen svět už sto let nepřijímá.

Náhle jsem zakřičel na celé to nezměrné nic: „Andrea ať je do setmění doma!“

Bylo to takové směšné, že jsem se v mžiku ocitl za zdí, s bolavým ramenem, jako bych snad úmyslně chtěl rozrazit dva domy od sebe, nebo jako bych se mezi nimi chtěl ramenem svévolně nabourat do nějakého bytu.

Už se stmívalo. Polekal jsem se: „Přijdu pozdě.“

V pokoji bylo příjemně cítit ocet, jako by se nějaký pulec proměňoval v žábu. Andrea byla pevně zabalena do gázy a vypadala, jako by se už probouzela k životu. Německá slečna se na mě podívala plna očekávání.

To mě vyplašilo. Jak dál?

„Uhodil jsi se do hlavy?“ zeptala se a ještě vlhkou houbou mi utřela čelo.

„Teď už můžeš zapnout topení,“ řekl jsem: „Máš náprstek?“

Nalil jsem do náprstku trochu oleje, potom jsem k ní přistoupil a vylil jí opatrně olej na čelo. Nazelenalý olej vonící po trávě stékal na její oči, potom dále na rty, potom se syčením, jako by to byla kyselina, stékala z brady na gázu.

Neodvažoval jsem se vůbec promluvit, protože i tak už byla přílišná opovážlivost všechno to, co se do té doby se mnou dělo.

„Posaď se!“ poroučela vedle mě německá slečna.

To mě dopálilo: „Měl jsem tě raději poslat pryč.“

Jenom jsem na chvíli nedával pozor, hned jsem schytl pořádnou facku.

„Co tady se mnou sakra vyvádíte, když spím?“ zeptala se Andrea a vsedě ze sebe strhávala gázu.

„Jó, kdybys spala,“ mávla rukou německá slečna. „Tenhle už chudák sotva stojí na nohou.“ To řekla a pověsila se mi na rameno.

Znovu jsem dotčeně pocítil odpor. Škubnul jsem prudce ramenem, zbavil se její malé dlaně a vyklouzl na chodbu. Bylo jedenáct večer. V pokojích se už nesvítilo.

Zavřel jsem se v pokoji, převlékl se do pyžama a právě se chystal ulehnout, když znovu někdo zaklepal na dveře. Stál tam funící tlustý vrátný. Máš dole telefon, pravil. Popadl jsem svetr a seběhl po schodech. Když jsem byl na posledním schodu, byla právě půlnoc, tak skončil příběh toho dne.

Ale proč bych to nedopověděl? Když jsem byl dole, vrátný seděl klidně na vrátnici, jako by pro mě předtím vůbec nepřiběhl do pokoje. Četl noviny. Ale naproti na stěně bylo sluchátko položené nahoře na telefonu. Okamžitě jsem ho zvedl, ale na moje opakované nervózní „prosím“ nikdo neodpovídal.

„Tak to je blbý,“ řekl za okénkem vrátný, ale nezvedl oči od novin.

Přistoupil jsem k vrátnici, zaklepal. Vrátný rozmrzele odsunul okénko, jako by právě četl nějakou velice příjemnou zprávu a jako by přerušení četby znamenalo popření zprávy samotné.

„Nevíte, kdo mi to volal?“ zeptal jsem se, protože jeho předcházející poznámka nedávala smysl.

„Nikdo,“ odpověděl.

Když jsem už byl na schodech, křiknul za mnou hromovým hlasem: „A víckrát už to nezkoušej!“

Bylo půl jedné, když jsem zhasl lampičku, ale stejně jsem nemohl usnout. Počítal jsem se zavřenýma očima na nočním nebi ovečky.

Cena hovoru

Když jsem našel v koši pod stolem vizitku, na které byly opraveny všechny jednotlivé údaje, nejen adresa, číslo faxu, e-mailová adresa, telefon do práce, ale dokonce i jméno, zamyslel jsem se. To, co jsem držel v ruce, nebyla jedna, ale dvě vizitky, patřila dvěma lidem. Který z nich mi ji mohl dát?

Nebo si dal jenom změnit jméno? Tak proč potom používá starou vizitku? Bylo devět večer, vytočil jsem jeho domácí telefon.

Odpověděl nějaký ženský hlas. Řekl jsem jeho nové jméno. „Odstěhoval se,“ zněla odpověď. Zajímal jsem se tedy dále a vyslovil jeho původní křestní jméno: „Ještě se nepřestěhoval zpět“.

Náhle jsem pochopil: „Nezmýlil jsem si číslo?“, zeptal jsem se znepokojeně: „Je to půjčovna lidí?“

„Ano. K čemu ho potřebujete?“ uslyšel jsem ze sluchátka.

Když

Když se probudíte s tím, že ležíte na koberci ve vlastním bytě, v ruce ještě svíráte telefonní sluchátko, tehdy se doopravdy zamyslíte. Další podrobnosti přijdou potom. Na zem shozený telefonní přístroj, tvrdé, černé kousky umělé hmoty roztříštěné po koberci. Hlava tupě bolící tam, kde jste se udeřili o nohu jídelního stolu. Je ráno nebo večer, ptáte se sami sebe. Venku je tma, jezdí však tramvaje, do bytu proniká jejich zvonění.

Když někdo zazvoní, stejně neotevřete dveře. Nejistě se rozhlížíte po koberci, pod stolem. Nikde nic. Nevzpomínáte si ani, jak se jmenujete.

z maďarštiny přeložil Tomáš Vašut

István Vörös (1964) – významný maďarský prozaik, vystudoval bohemistiku a přednáší českou literaturu v Budapešti.

TADEUSZ DĄBROWSKI

* * *

Poznal jsem všechny druhy
lásky je možný je poznat
během jedné noci
navštívil jsem tvé bohaté
teplé a prázdné nitro.

Nemám už skoro nic
ztratil jsem hlavu odevzdal
srdce rozsel tělo.
Rád bych se vrátil k
sobě ale už nejsem.

Děšť se trpělivě zatíná
do krku (není to pravda - nemám
už krk) měl bych už radši
mráz mráz je
rozhodnější

Lámu si hlavu (není to pravda
- nemám už hlavu) abych
se omluvil. Zním
všechny druhy lásky
o které se tolik mluví.

Růžové patro
východu se stává východem
slunce. Ztratil jsem hlavu
odevzdal srdce rozsel
tělo. Chci najít obchodníka

na duši to velké nic
balené pro teplo a pro kamufláž
v bavlnu slov.

(mazurek)

e-mail

Mohla bys mě navštívit, protože se zdá,
že všichni, kteří měli kdykoliv zavolat,
zavolali, všichni, kteří měli kdykoliv
poslat dopisy, je už dávno poslali.
Nemůžu vyjít z bytu, východ tarasí
nabídky velkých obchodů, je jich pořád víc,
kdybys přišla, mohla by sis je prohlížet
kolik bys chtěla, a já bych se díval, jak prohlížíš.
Někdo v tom musí konečně udělat pořádek,
ukázat, že na všechno je místo a čas.
Je těžký svázat se sám se sebou, takže žiji
opřený o lednici, v které bydlí světlo,
o písmo, několik bohatě ilustrovaných časopisů.

Měla by ses objevit. Když jsi ty byla nemocná,
chodil jsem za tebou a četl ti pohádky.
Měla bys poděkovat. Když jsi byla nemocná,
každý den jsem ti tvrdohlavě přinášel stud.

(e-mail)

večer

Opilci opustili svá místa schůzek.
Tření kobylek ztichlo. Poslední
dálkově ovládané babičky se vracejí
bezpečně z poslední mše. Teď
se usadí na lavičkách chytanou se jich z obou
stran a oběma rukama jako by
měly za okamžik odletět a budou
čekat tvrdohlavě na noc budou se koukat
na gumou vymazaný měsíc.

(e-mail)

jídla

1.
Víš, co je dobré? –
ptá se matka z kuchyně.

Nevím, co je dobré. –
odpovídám z obývacího pokoje.

2.
Víš, co je dobré? –
ptám se matky z kuchyně.

Prosím, jenom nenasviň. –
odpovídá z obývacího pokoje.

(mazurek)

náboženská báseň

Na zem spadla oplátka zimy.
Nikdo to neví jenom děti
které ještě moc neumí
mluvit zdvihají ji k ústům.

V mých rukou se taví
s každým úderem srdce.
Je možný to ještě zkusit
bez pomoci rukou.

(e-mail, Mazurek)

Z polštiny přeložila Stefania Szostok

Tadeusz Dąbrowski (1979) – polský básník
a redaktor gdaňského literárního časopisu
Topos. Autor tří básnických sbírek. Bydlí
v Gdaňsku.

JEN TAK...

...je od dob, co se známe, mezi mnou a Daliborem pravidelným jádrem sporu Milan Kundera. Naše myšlenky se pravidelně zapírají čely proti sobě a nad hospodským stolem setrvávají na neústupných a nerozhodných pozicích, protože každý z nás má jinou představu. Ale marná sláva, Kundera je přece jenom nejvýznamnějším žijícím českým prozaikem, přinejmenším měřeno ohlasem světovým. Proto mne překvapuje, že na českém internetu nemá žádnou pořádnou stránku. Pokud pomínu skutečnost, že aspoň nakladatelství Atlantis by svému kmenovému autorovi mohlo připravit nějakou informacemi slušně vybavenou prezentaci oficiální, pak je zarážející že neexistují ani žádné stránky amatérské, neoficiální. Podivný vztah máme k svému autorovi. I když na druhou stranu podivný vztah má i on k nám, když odmítá vydat v plen své knihy češtině. A tak nezbyvá než navštěvovat Kunderovy stránky v okolním Německu, Polsku...

..., když už asi unaven sluncem, začal jsem být opět nervózní a zaťatý, přiblížil se konec léta. A s ním i překladatelský tábor pro zahraniční studenty češtiny se zájmem o naši literaturu, který jsme s Tomášem a Reném plánovali tak dlouho, až jsem si málem spletl jeho termín. Nečekal jsem toho spoustu. Přinejmenším jsem byl překvapen poměrně velkým zájmem a tím, že se studenti akceptovali podmínky tábornické. Byli na ně sice upozorňováni už při „náboru“, ale i tak. Nakonec se však ukázalo, že právě takové prostředí napomohlo k bezprostřednosti a přirozenosti. Snad si něco odnesli nejenom z přednášek. Ostatně pomalu přicházejí účastníky přeložené texty, a tak se na stránkách tábora (<http://prekladatelskytabor.kotrla.com>) bude moci přesvědčit, že i nápady donkichotské někdy opravdu stojí za realizaci. Navíc jsem si mohl zachumlán ve spacáku zavzpomínat na své trampské období a přespat v propůjčeném krásně sci-fi stříbrném stanu. A na rosou pokryté louce v přicházejícím podzimním chladu jsem spal jako nemluvně.

... mne v průběhu uplynulého roku znervožovalo, když jsem neustále narážel na knihu Dana Browna Da Vinci Code. Všude v zahraničí samé články, recenze, hypertextové odkazy, nadšení čtenářů. Až po roce jsem

zjistil, že už jsem ji dávno držel v ruce. Ale ta obálka! Ta tedy mohla být povedenější. Nesdílím sice nadšení v tak velké míře, jako široká veřejnost, ale kniha to čtivá je.

...jsem se musel strašně rozesmát, když jsem uviděl fotografii Jakuba Grombíře v posledním čísle Psího vína. Slyšel jsem sice něco o spanilém výletu do Ruska. Že by proto má žena nechtěla, ať má tvář pokryje se znovu vousy?

Pavel Kotrla

	
<i>Revue pro literaturu, filozofii a jiné</i>	
<i>Adresa redakce:</i> Křížkovského 10, PS 207, 771 80 Olomouc e-mail: redakce@aluze.cz tel.: 585 631 159	<i>poezie / próza / vzpomínky rozhovor / studie / recenze glosy / archiválie</i> http://www.aluze.cz

KRAB JE KRAB JE KRAB...

Jaroslav Kovanda vydává – po dlouhých letech nuceného mlčení je toto okouzlení z vydavatelských možností pochopitelné – už další sbírku; jmenuje se *Chlapec hrající si s krabem*, stejně jako autorova soška na její obálce (Kovanda jako básník, výtvarník a divadelník v jedné osobě si může tento gesamtkunstwerk dovolit). Básně jsou pečlivě datovány a tvoří tak jakýsi lyrizovaný deník z let 1998 – 2003. Některé texty bilancují privátní i globální katastrofy tohoto období, stále však je přítomen lehký humor: *po televizi, milý rodáku, hned po Silvestru*. Poezie Jaroslava Kovandy dokáže vyvážit radost z vyprávění příběhů se zálibou v kontrastech a detailech. Zdánlivě nepodstatné momenty, jako je třeba dítě a korýš zahlédnutí kdysi na pláži, mohou nabývat nečekané důležitosti, stejně jako intenzivní zážitek červnové žízně přebije cestou z centra na kopec hovor o duchu a duši. Námětem básně se tak může stát poznání, že voda z kropicí konve voní jinak než ta „obyčejná“, stejně tak jako celý zážitek z města Brna se zkoncentruje do verše: „*Grafová o něco líp je oholená / než Agassi*“ (ten billboard už sice naproti brněnskému nádraží není, ale nejednomu návštěvníku moravské metropole se zapsal nadlouho do paměti). Typická je sympatie k leh-

kému plebejství, nebo spíše buranství: *Mojmír, nebe se kalí*, které ovšem neztrácí kontakt s hloubkou životního osudu. Autor ostatně ve své vzpomínkové knize *Jako kojenný anděl*, napsané ve spolupráci s Radimem Kopáčem, píše o inspiraci archlebovskými příbuznými, k nimž jezdil v normalizačních letech jako do vnitřní emigrace: „Možná nebýt osmašedesátého, byl by ze mě dneska salónní surrealistický šulek nebo lettrista.“ Básník se tváří v tvář krutosti velkých dějin vrací ke konstantám, jako je vůně podpaží. Mnohdy se objevují pochybnosti o vlastních básnických kvalitách, jako v básni *třešně v dešti* – o něčem svědčí i to, že názvy básní začínají malým písmenem. Poezie prostě není záležitostí know-how, ale čímsi, co se zjevuje jen zřídka a nenápadně, jako by prosvítalo skrz silonovou halenku.

Kovandova poetika je napjata jako plátno na rámu mezi Archlebovem s jeho ladně zvlněnou krajinou, pokorně sebevědomou v tradici slavkovské bitvy i žarošských poutí a Zlínem, který má z našich měst snad nejvýraznější genius loci (vzpomeňme, že Dostojevskij rozlišoval města přirozeně vzniklá a města vydupaná ze země – a k těm druhým by vedle jeho Petrohradu mohl patřit i Bařův – a dnes už také trochu Kovandův – Zlín). Tato ukotvenost však nemusí být pokaždé výhodou: některé texty jsou natolik osobní, že bez znalosti reálií budou stěží srozumitelné (*odzemek, Velehrad, prštenská hřiště*). Jedna báseň se odehrává v Buchlovicích a je nutno poznamenat, že zdejší zámek je vedle vinotéky a arboreta význačný také coby kulturní svatební místo, na jihovýchodní Moravě oblíbené stejně jako karibské ostrovy mezi hollywoodskou smetánkou: „*Jde kolem nevěsta právě ofocená / a malá družička s tím boa od bláta do ní mluví: / teto já chcu byt s tebou také unesená / co myslíš unesú aj mňa?*“ Krátké náhodné záblesky tvoří jeden z nejsilnějších textů sbírky, nazvaný *osobním vlakem z Brna do Zlína* (je kuriózní a nepříliš radostnou skutečností, že dvě největší města jižní Moravy postrádají přímé vlakové spojení – ale bude ještě poezie vůbec možná ve světě zbaveném jakýchkoli objížděk?): „*Vyškov na Moravě // do okna přišel žebř / pak babička se strakatým vnukem / jak se vlak rozjížděl / míjel jsem dolní čelist / žvýkající do dálek*“.

Nakladatelství MaPa zaslouží pochvalu za vkusně vypravenou sbírku, kterou ilustrují reprodukce autorových soch na fotografiích Jana Trojaka, vtipně pojatá je frontispice, na níž se

prolnulo do obrysů titulní plastiky typicky zlínské panorama. Také text Jana Štolby na záložce, který je svérázným a neservilním holdem básníkově osobnosti, umocňuje zážitek z nenápadné, ale mimořádně povedené knížky.

Jaroslav Kovanda: Chlapec hrající si s krabem (Mapa, Brno 2004)

Jakub Grombíš

„VZDUCHOPRÁZDNO ZA METAFOROU OBRACÍ VÝSLEDEK PROTI NÁM“

Novým svazkem se prezentovala Edice poesie nakladatelství Votobia. Sám název edice je sympatický svým archaismem – stejně jako filosofie je láskou k moudrosti, kdežto svoji filozofii mají i výrobci plenek a fotbaloví trenéři, také poesie psaná se slibuje o něco vyšší zážitek. V tomto případě je očekávání naplněno. **Lubor Jeník** (1940-1994) publikoval v předlistopadovém samizdatu pod pseudonymem Jan Tesárek a jeho posmrtně vydaná kniha shrnuje do jednoho svazku to nejlepší z dvojice sbírek: **Podobizna zajíce** a **Všenáprava**. Názvy přesně vyjadřují rozdíl mezi nimi – první kniha přináší poetické, carrollovské a morgensternovské hříčky, originální obrazy, které jsou přes všechnu vzdušnost a hravost mrazivé jako „truchlivé zdi koňského hřbitova“, zatímco ve druhé, podstatně obsáhlejší, se dostává do popředí dobová angažovanost (např. oslava svobody v básni *Myš v kulaté kleci*), což může zkomplikovat její přijetí současnými čtenáři. Odpusťme však autorovi, že se mu do textu dostal Franz Kafka; v roce 1984 mohl stěžít někdo tušit, že se právě z tohoto spisovatele jednou stane symbol turistického kýče. Sbíрка obsahuje také nepříliš šťastné pokusy o nonsens (*Jak vidím svět, Půjč mi svou ochuleli*), není se ovšem co divit, absurdní poezie u nás v těch bezúspěšných letech jen kvetla. Některé texty z *Všenápravy*, dovolávající se osobností Vladimíra Holana, Lecha Walesy nebo Ludwiga van Beethovena, jsou daní dobovému pocitu marnosti a hledání nadčasových hodnot, autor zde poněkud popustil uzdu svým sklonům k patetickým proklamacím, působícím trochu nadbytečně, zvláště v sousedství skvělých básní, jako je *Venuše v mušli, Čestný slib* nebo *Pří-*

běh třináctileté dívky. Bohatá a originální metaforika se prolíná s intelektuální skepsí, Jeník se představuje jako křehký estét zraňovaný vulgarity světa, potrpí si na pevnou strukturu svých básní, místy použije i rým, pohádkové a básnické rekvizity dokáže použít v nečekaných a blasfemických souvislostech. Ve vrcholných číslech knihy může spojení něhy a černého humoru připomenout až Wildeovy pohádky. Kniha je šťastně doplněna vzpomínkou autorovy manželky Evy Jeníkové i ediční poznámkou sestavovatelky výboru Terezy Riedlbauchové. Škoda jen (pro Votobii bohužel tradičně) nedbalé jazykové korektury: „*kos zazpíval trilek*“ – kdo chce vydávat poesii, měl by znát učivo třetí třídy ZŠ o měkkých a tvrdých souhláskách...

Je dobře vědět, že v disentu působili nejen spisovatelé, kteří po změně poměrů hbitě zapracovali na své kanonizaci, ale také autoři opomíjení, o to však pozoruhodnější. K Jiřímu Tomáškoví, jehož sbírka veršů *Banalita* byla před časem událostí, se zařadil i Lubor Jeník, jehož poetika je sice dosti odlišná, ale naléhavost jeho výpovědi není o nic menší.

Jakub Grombíř

TVOŘ, JAK CÍTÍŠ!

Když se mi poprvé dostala do ruky kniha Oldřicha Šuleře *Nech sa buček zeleňá!* (symbolicky k tomu došlo právě na Soláni při letošním červeném křtu) s podtitulem *Dopisování se zbojníkem Jankem Kobzáňem, božím člověkem*, zarazily mě dvě věci. To první zaražení bylo jen chvilkové a vyplynulo z mého původu z česko–moravského pomezí: zprvu jsem se domnívala, že titul odráží jednu z dalších krajo- vých zvláštností, kdy u vepřového bůčku je žádoucí nazelenalá barva jako pozitivní kulinářská hodnota. To druhé vyšlo z charakteristiky malíře Jana Kobzáně jako „božího člověka“. Přišla mně nepatřičná a spojovala jsem si ji spíše s valašskou pudovou potřebou věci přehánět a fantazijně přikreslovat. Hned po přečtení několika úvodních Kobzáňových dopisů jsem pochopila nejenom, že se mýlím, ale že tu běží o naprosto přesné vystižení Kobzáňova lidského profilu. Kobzáň byl osobností vzácnou, ryze valašskou, utvářenou krajinou jeho srdce, otevřený, vnímavý, ale i drsný a zarytý.

Úcta a okouzlení Kobzáňovou osobou samo o sobě k vydání korespondence nestačí. Hod-

nota a originální poselství dopisů malířových přáteli Oldřichu Šuleřovi (t. č. redaktoru v ostravském rozhlase) leží zhruba ve třech oblastech Kobzáňova konání: Kobzáně – malíře, Kobzáně – pamětníka a v neposlední řadě Kobzáně – literáta.

Malířská práce byla Kobzáňovi životem, téměř ve všech dopisech se jí zabývá a pohlcečnost tvořením se odrazila ve zkratkovitém způsobu psaní. Že je schopný stylista je z dopisů patrné, a to i bez ohledu na chvat s jakým píše. Do vzpomínání byl Kobzám víceméně donucen, měl ostravskému příteli poskytnout materiál k literárnímu zpracování.

Hovořím-li v Kobzáňově případě o memoárech, musíme to označení přijmout s rezervou, neboť lepší příměr mě nenapadá: jsou to velmi osobité útržky událostí a popisy postav procházejících Kobzáňovým životem a oproti tradičním pamětem mají obrovskou výhodu v tom, že Kobzán (ale ani Oldřich Šuleř) netušil, že by dopisy mohly být někdy zveřejněny.

Kobzán se neobhazuje, píše, jak se věci zběhly, důležitá je pomoc příteli, navedení ke psaní. Vrozená skromnost a až jakási přehlíživost k vlastní osobě vedou k upozaděné malířovy osobnosti, čímž Kobzám nechtěně docílil opravdovosti svých textů.

Kobzáňovo svědectví je výjimečně cenné pro valašskou historii: líčení válečné bídy v l. 1914 – 1918 a prostota s jakou ji Valaši čelí, práce na pilách vyplňující Kobzáňovo dospívání, zlínský prvorepublikový život a samozřejmě postava Tomáše Bati, Kobzáňova zaměstnavatele a posléze mecenáše, pražské studie a zápas s měšťáckými předsudky, partyzánská (zbojnická) anabáze a mnoho dalších událostí jsou strhující četbou a mnohé osvětlují. Např. dosti komplikovaná úloha odbojáře Vávry – Staříka je Kobzáněm nepokrytě líčena jako zrádcovská a přitom tento člověk sehrál ještě dosti významnou úlohu v poválečné československé bezpečnosti po roce 1945!

Kobzán je vynikající pozorovatel: rád lidi studuje, a to nejen fyziognomicky, ale i duchovně (např. srovnání Tomáše a Jana Baťových) a umí vyprávět. Prolínání malířského a literárního je u něj nezbytností, přímo potřebou – snad odtud vyvěralo vzácné přátelství s adresátem dopisů?

Podle způsobu práce na zrodu edice korespondence je možné Šuleřovu zelenou knížku rozdělit do dvou částí, ediční a literární. Osoba editora je stále osobou nedoceněnou dostateč-

ně a jeho jméno se sotva dostane do širšího veřejného podvědomí. Společně s O. Šuleřem editor a vydavatel knihy Dalibor Malina strukturoval a koncipoval dílo do závěrečné podoby, které je promyšleně rozděleno do pěti tématických celků vycházejících z obsahu Kobzáňových dopisů. Každý z pěti souborů korespondence je uvozen navíc Šuleřovou vzpomínkou na určité období malířova života společně s verši z vybraných Kobzáňových knih a umělcovými kresbami. Osobnosti procházející malířovými texty editor krátce představil ve stručných biografických medailoncích zařazených do poznámek na konci knihy. Kobzáňův jazyk, zřejmě pro jeho osobitost, ponechal tak, jak se v dopisech dochoval, a to i se zkratkami tvořícími přirozenou součást malířova chvatného psaní. Co se ale ukázalo být problémem jsou valašské výrazy a obraty. Ke Kobzáňovi přirozeně patří, ale v určitých situacích mohou ovlivnit srozumitelnost textu. Jen u malé části z nich jsem si troufla domýšlet (jak jsem posléze zjistila, tak úplně špatně). Záměrně jsem význam nářečních prvků prověřovala u starší vsacké generace, ale ta rozuměla jen zpolá. Proto absenci výkladového slovníčku vnímám jako podcenění srozumitelnosti malířova jazyka a věřím, že se v dalších vydáních objeví (taková krása si nezaslouží jeden nízký náklad).

Šuleřovy vstupy jsou čtivé a milé a pomáhají přiblížit malířovu postavu. Nutno ocenit také spisovatelovu odvahu s jakou zveřejnil i takové partie v dopisech, které mu zrovna nelichotí a s jakou nechává nahlédnout do své autorské dílny: že Kobzáňovy životní zkušenosti mu byly bohatým zdrojem literární práce, je markantní. Zklamáním byla pro mě pouze kapitolka *U partyzánů*, od které jsem si slibovala s ohledem na Šuleřovu knihu *Na srnčích nohách* mnohé, zejména podrobnější popis Kobzáňovy odbojové činnosti za II. světové války. Zdá se mi, že je napsána jakoby z donucení, nahonem, mnohé opomenuto.

Šuleřova a Kobzáňova kniha je činem nesporně záslužným, a to nejenom pro dějiny výtvarného umění, ale také pro literární historii, valašskou folkloristiku a dějiny Valašska. Pro mě navíc má obzvláštní osobní přínos: jímavě milý Kobzáňův pozdrav příteli „nech sa buček zeleňá!“ způsobil, že i cérka z Čech si při slově buček od nynějška nejprve vybaví krásný mladý strom, Jana Kobzáně a až potom tlusté maso.

Andrea Chrobáková-Lněničková

